

Управління громадянським та національно-патріотичним вихованням здобувачів освіти: нормативні засади

Володимир Помінчук
магістр історії, аспірант,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: PominchukVI@krok.edu.ua,
ORCID: 0009-0007-3032-9631

Актуальність теми. Зважаючи на потреби держави в умовах воєнного стану України одним із пріоритетних напрямів державної політики є національно-патріотичне та громадянське виховання свідомої молоді, яка готова стати на захист демократичної держави. Актуальність дослідження громадянського та національно-патріотичного виховання зумовлюється необхідністю державотворчих процесів на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості. Формування та розвиток демократичної молоді залежить від нормативного забезпечення держави в управлінні закладами освіти, що є основним середовищем виховання. На основі наданої автономії закладам освіти створені умови для реалізації поставлених державою завдань щодо виховання української молоді.

Мета дослідження: здійснити аналіз нормативно-правових засад і визначити особливості управління закладами освіти щодо реалізації громадянського та національно-патріотичного виховання.

Інформаційна база. Дослідження питань управління закладами освіти здійснюють широке коло дослідників в державному управлінні, освітньому менеджменті та педагогіці, зокрема це праці В.Кременя, Л. Калініної, Л.Паращенко та інші. Проблеми національно-патріотичного та громадянського виховання перебувають в центрі уваги відомих українських дослідників таких, як П.Вербицька, С.Косянчук, О. Пометун та інші. Нормативно-правові акти, що складають основу регулювання державного управління в системі соціального та громадського виховання в системі освіти: Закон України (Далі – ЗУ) «Про освіту», ЗУ «Про повну загальну середню освіту», Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 р.

Методи дослідження. В процесі проведення дослідження використано емпіричний, системний, порівняльний методи, аналізу і синтезу та узагальнення.

Виклад результатів дослідження. Громадянське виховання – це конкретно-історична форма суспільного виховання як цілеспрямованого процесу формування громадянина конкретної держави, здатного успішно діяти в суспільстві з національною державою та соціумом і досягати благополуччя. Національно-патріотичне виховання є складовою громадянського виховання здобувачів освіти та реалізовується в закладах освіти.

Громадянське та національно-патріотичне виховання здійснюється на підставі нормативно-правових актів щодо державного управління в сфері освіти. До основних засад державної політики у сфері освіти та принципів освітньої

діяльності Закон України «Про освіту» зараховує:

- виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій;
- формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення;
- формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками;
- формування громадянської культури та культури демократії;
- формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля [1].

Закон України «Про освіту» визначає, що держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних з реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина [1].

Закон України «Про повну загальну середню освіту», зокрема стаття 15, визначає, що виховний процес у закладах освіти є невід'ємною складовою освітнього процесу і має ґрунтуватися на загальнолюдських, культурних цінностях Українського народу, цінностях громадянського (вільного демократичного) суспільства, принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини громадянина тощо [2].

Ці два закони проголошують, що держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних з реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина. Правовою підставою для формування громадянських компетентностей на рівні середньої освіти є стаття 12 Закону України «Про освіту», яка визначає 12 ключових компетентностей, зокрема, громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей, що відповідають меті та принципам освіти, і додатково – наскрізні компетентності, а також, критичне мислення. У Концепції «Нова українська школа» визначено громадянські та соціальні компетентності включають володіння культурою демократії, правову компетентність, усвідомлення рівних прав і можливостей, толерантність, здатність до соціальної комунікації, здорового способу життя [3].

Важливим елементом громадянського виховання є національно-патріотичне виховання. Основною метою національно-патріотичного виховання є виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньоестетичної, трудової, екологічної культури

[3]. У Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти до 2025 року визначаються головні складові національного виховання – громадянське та патріотичне виховання. Тож, управління в системі громадянського та національно-патріотичного виховання регулюється вище вказаним нормативно-правовим документом.

У контексті визначення нормативно-правових засад громадянського виховання здобувачів освіти значущими є також визначена у Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 р. [3] стратегія розвитку наскрізної системи виховання молодого покоління України, наповнення виховання гуманітарним змістом, котрий узгоджується кращими надбаннями цивілізації, орієнтований на соціалізацію, безпосередній розвиток Людини і відповідає потребам її самореалізації. Основні положення документу спрямовано на гуманістичний характер виховання як побудови його змісту й форм на основі глибокого розуміння вихователем природи вихованців, їх індивідуальних рис і можливостей, поваги до особистості, турботи про її гармонійний розвиток; встановлення взаємин співробітництва у навчально-виховному процесі; ставлення до кожного вихованця «як до неповторної особистості; суб'єкта вільного розвитку [3].

Реалізація нормативно-правових засад в закладах освіти вимагає комплексного підходу до управління закладом, цілеспрямованого підвищення кваліфікації педагогічного персоналу щодо застосування різноманітних форм і методів громадянського та національно-патріотичного виховання, створення демократичного освітнього середовища. Основні форми такого виховання в закладах освіти реалізуються під час викладання історичних, правових та інших гуманітарних дисциплін, під час позаурочних виховних заходів: проведення зустріч-бесід з воїнами-захисниками, волонтерами, лідерами громадянського суспільства, діяльності учнівського та студентського самоврядування тощо.

Висновки. Управління закладами освіти щодо громадянського та національно-патріотичного виховання здобувачів освіти має достатню нормативно-правову базу. Реалізація громадянського та національно-патріотичного виховання потребує комплексного управлінського підходу і відбувається завдяки різноманітним формам і методам.

Ключові слова: громадянське виховання; національно-патріотичне виховання; управління діяльністю закладом освіти; громадянські компетенції; соціальні компетенції; нормативні засади; здобувачі освіти.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» // *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. – 2017. – № 38-39. – С. 380.
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» // *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. – 2020. – № 31. – С. 226.
3. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 р. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/62a0421e24258666156501.pdf>.